

Pirmiausia buvo atviras, drąsus žodis...

1988-ųjų lapkritis. Sąjūdžio lyderiai neša į Anykščių bažnyčią šventinti Trispalvę, kuri vėliau pakils virš kultūros rūmų pastato. Pirmojoje eilėje - E. Cimbalistas ir A. Vingrys, antrojoje - I. Andrukaitienė ir R. Juodelienė, trečiojoje - A. Dulevičius.

Nuotr. iš T. Kontrimavičiaus asmeninio archyvo.

Tautvydas Kontrimavičius

Sąjūdžio gimimas Anykščiuose labiausiai siejamas su 1988 metų rugsėjo 4-osios mitingu Dainuvos slėnyje, pralaužusiu informacijos blokadą – Sąjūdis tiesiog tapo žinomas ir viliojantis. Dabar atrodo keista, kad tais pirmaisiais Sąjūdžio mėnesiais būta tokių elementarių kliūčių susiburti, kokios šiandien net neįsivaizduojamos.

Pasakoja 46 metų AUDRIUS VINGRYS, anuomet Anykščių profesinės technikos mokyklos fizikos ir darbų mokytojas, o dabar – „Baldenio“ bendrovės mechanikas, 1988 metų rugsėjo 4-osios laukęs su nerimu: ar susirinks žmonės, ar išgirs jie kvietimą:

„Dabar tik juokas ima prisiminus, kaip tada reikėjo sukviesti žmones į tokį renginį. Jokios žinios apie mitin-

gą laikraštyje „Kolektyvinis darbas“ nepaskelbsi. Anykščiuose tada buvo keli kopijavimo aparatai, ypatingai saugomi, kad tik pašaliniai negalėtų jais pasinaudoti. Bet mūsų laimė, kad prie jų dirbo savi, anykštėnai.

Mano žmona Jūratė, dailės mokytoja, atšviestus skelbimus tada namuose išsitiesė ant grindų ir visuose gausu Trispalvę spalvino, kad kaip nors pavyktų į tokį skelbimą žmonių dėmesį atkreipti. Bet rugpjūčio pabaigoje ir rugsėjo pradžioje daug vos tik iškabintų skelbimų iškart dingdavo – buvo kam juos ir surinkti, sunaikinti.

Sunkiausia tada buvo išvežioti tokius skelbimus po visą rajoną. Laimė, pavyko susitarti, kad dalį skelbimų, kvietusių į Sąjūdžio mitingą, po kaimus išvežiotų greitosios pagalbos au-

Audriui Vingriui ir šiandien akyse tebemirga Atgimimo spalvos.

tomobiliai, kuriems tekdavo važinėti pagal iškvietimus. Tai buvo didžiausias mūsų laimėjimas. Dar padėjo vyresnės kartos žmonės, tremtiniai, kurie turėjo mašinas ir neatsisakydavo be jokio atlygio pavažinėti.

Vis dėlto abejonių, ar susirinks žmonės, buvo iki paskutinės minutės. Atsimenu, kaip iš mano namų Gegužės gatvėje, už pervažos, su svečiais iš Vilniaus pajudėjome į Dainuvos slėnį priemiestyje. Sėdasi Arvydas Juozaitis į mano „Moskvičių“ ir sako: „Važiuojam Lietuvos vaduot“. Kai pamatėm, kad per miestą jau plūsta minios su vėliavomis, atlėgo nerimas – net ir lietui lyjant žmonių užteks.

Iškart po to renginio mane ir kitus mitingo organizatorius pasikvietė svarstyti rajono partinis aktyvas. Valdžia labiausiai buvo įsižeidusi, kad jų niekas nepakvietė ant mūsų pakylos, iš lentų sukaltos, – tai buvusi didelė nepagarba. Tada mums prilipo epitetas – „Sąjūdžio piemenys“, kurį gal pirmasis panaudojo tuometinis Anykščių rajono prokuroras, pasakęs, kad „tuos piemenis seniai sodinti reikėjo“.

Buvo gera, šviesu – nors verk!..

Edmundas Cimbalistas sakosi laukias geresnių laikų...

Autoriaus nuotrauka

Vytautas Bagdonas

1988 metų rugsėjo 4-osios mitingą gerai prisimena ir vienas jo organizatorių, dabar Anykščių rajono savivaldybės administracijos Centralizuoto vidaus audito skyriaus vedėjas EDMUNDAS CIMBALISTAS.

Sumanymas sušaukti mitingą Dainuvos slėnyje kilo ne vykdant kokį „nurodymą iš aukščiau“, o pačių anykštėnų sąjūdiečių iniciatyva: metas „kelti tautą“! Tiesa, reikėjo suderinti mitingo datą su Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio (LPS) vadovybe, kuri buvo taip užimta, kad nebespėjo dalyvauti gausiuose renginiuose. Buvo sutarta, kad mitingas Anykščiuose įvyks rugsėjo 4 d. 18 val.

Reikėjo iš anksto pasirūpinti ir visais reikiama valdžios leidimais. Pasak Edmundo Cimbalisto, tuo rūpinosi kiti Sąjūdžio rėmimo grupės (LPS Anykščių tarybos) nariai. Tačiau prisimena kolegas pasakojus, kiek buvo trukdžių, nesklandumų, valdininkų nenoro pripažinti sąjūdiečių rimta organizacija.

Pašnekovas negali pamiršti, kaip jie visi tuomet buvo juodinami, šmeižiami. Pats Edmundas buvo apšauktas girtuokliu, narkomanu, sklido apkalbos, kad jis stotasi sau namą už... pavogtus Sąjūdžio pinigus ir pan. Ne vienas sąjūdiecis patyrė nemalonumų darbe, sulaukė grasinimų, gąsdinimų. Apie kiekvieną LPS tarybos narį ar rėmėją atitinkamos struktūros rinko medžiagą, kritikos negailėjo vietos spauda. Atgimimo šauklus stengiasi pavaizduoti kaip „liaudies priešus“, sumenkinti jų autoritetą.

Tuo metu Edmundas dirbo Debeikių kolūkio verslų ceche, plastmasinius gaminius darydavo namuose. Namudinis darbas leido aktyviau įsijungti į Sąjūdžio veiklą, dalyvauti įvairiuose renginiuose.

Organizuodami pirmąjį mitingą, anykštėnai sąjūdiečiai pasiskirstė pareigomis. Edmundui buvo pavesta pasirūpinti svečių sutikimu, jų, o taip pat visų mitingo dalyvių apsauga, techniniu aprūpinimu ir kitokiais „buitiniais-techniniais“ dalykais. Tačiau, pasak pašnekovo, visi tuomet dirbo „ranka rankon, petys petin“, niekas nežiūrėjo, ar jam tai „priklauso“, ar ne.

Ir ne vien tik tai šio mitingo metu Sąjūdžio aktyvistai aukėjo savo laisvalaikį, asmeninius poreikius, šeimyninius reikalus bendram tikslui. Važinėjo savo automobiliais, iš savo kišenės mokėjo už degalus, pirkto audeklą, siuvo Trispalves. Juk sąjūdiečių nepalaikė valdžia, nerėmė įstaigos, nebent atsirasdavo vienas kitas privatus geradarys...

Tą rugsėjo 4-osios pavakarę į Dainuvos slėnį suplaukė minių minios. Suėjo, suvažiavo anykštėnai, autobusai vežė ir vežė žmones iš visų Anykščių rajono kampelių. Tokios jūros žmonių niekas nesitikėjo, net organizatoriai! Pasirodo, į mitingą žmones kvietė ne tik LPS Anykščių taryba, bet ir... rajono valdžia, partkomas. Šitaip stengiasi sužlugdyti mitingą: buvo tikėtasi, kad susirinkę komunistai, sovietinės santvarkos rėmėjai taps rimta atsvara negausiai sąjūdiečių grupei, trukdys mitingo dalyviams išsakyti savo mintis, neleis suburti aplink save daugiau bendraminčių.

Tačiau atsitiko priešingai. Mitingas vyko sklandžiai, organizuotai, nepasitaikė jokių provokacijų - nei muštynių, nei susistumdymų ar pykčio protrūkių. Aišku, buvo ir kitaip mąstančių, gal ne vienas, nepripratęs prie aštresnių minčių valdžios adresu, mintyse ar garsiai pa-

keiksnojo, paburnojo oratorius, tačiau išsišokimų išvengta. Tvarka, mitingo dalyvių drausmingumu tuomet rūpinosi Edmundo Cimbalisto sutelktas didelis būrys jaunų žmonių, ant rankovių užsiėmusių žalius raiščius.

Mitingo metu su sąjūdiečių simbolika papuoštomis aukų dėžutėmis po minią vaikščiojo kiti vietos aktyvistai - Sąjūdžiui buvo renkamos aukos. Tai buvo neįprasta, tačiau atsirado nemažai geranoriškai nusiteikusių žmonių. Tą vakarą Dainuvos slėnyje plaikstėsi Trispalvės, iš jaunų žmonių lūpų vis pasigirsdavo šūkiai „Laisvę Lietuvai!“. Net sunku buvo patikėti, kad čia tie patys Anykščiai, kadaise suplaukdavę į šilėlį tik pauliavoti per dainų šventes...

Plojimais, pritarimo, palaikymo šūkniais tuomet buvo sutikti svečių - ekonomikos mokslų daktarės Kazimieros Prunskienės, filosofo Arvydo Juozaičio, kino režisieriaus Arūno Žebriūno, kauniečio Kazimiero Uokos pasisakymai, gerai įvertintos vietos sąjūdiečių - J. Biliūno vidurinės mokyklos mokytojos Irenos Andrukaitienės, ligoninės gydytojo Leono Alesionkos, Kurklių kolūkyje statybininku dirbusio Arvydo Dulevičiaus, Viešintų ambulatorijos vedėjo Audriaus Butkevičiaus, kitų anykštėnų išsakytos mintys. Žmonės klausėsi jų - ir žavėjosi atvirumu, drąsa, ryžtu.

Žinoma, mitingo organizatoriai, aktyviausi dalyviai neliko ir be saugumiečių dėmesio - viskas buvo fiksuojama, fotografuojama. Tačiau niekas nekrepė į tai jokio dėmesio...

„Štai tuomet, tame mitinge mes akivaizdžiai įsitikinome, kad esame ne vieni, kad mus palaiko daugybė žmonių. Džiugu buvo just, kad ir Anykščių krašto žmonės bunda, siekia laisvės, nori pertvarkų, -

Tęsinys 7 psl.

Sąjūdžio sukviestame mitinge naujai ir galingai suskambo tautiškos, patriotinės giesmės, kurioms dirigavo Pranas Dūmanas, nuotraukoje toks panašus į nūnai A. Baranausko aikštėje iš pelenų besikeliantį žmogų-paukštį...

Alfredo Motiejūno nuotrauka

Mus kviečia "vokiškas" Nepomukas!

Ramūnas Vaivada

Pasaulis kupinas netikėtumų, keisčiausių susitikimų ir sąsajų! Antai kas galėtų patikėti, kad vaikščiojant po Bavarijos sostinę Miuncheną, Zendlinger gatvė staiga primins... gimtuosius Anykščius - ir ne bet kaip! Čia tarp tipišku XVIII amžiaus pastatų pa-

Nuo ko prasideda kurortas?..

Bronislavas Pajarskas

Šį pasaulį išvydau gerokai prieš Antrąjį pasaulinį karą, Anykščių miestelyje, pačioje trumpiausioje Rubikių gatvelėje. Iki pat jos išnykimo ji taip ir prabuvo negrįsta, o tėvai vertėsi gaspadoryste, taigi esu kaip ir paglostytas kaimo, bet kadangi gatvė buvo priemiesty, vadinasi, prisiglaudžiau ir prie miesto kultūros...

Kadaise mano mama pasakojo, kaip aš atsiradau ant šios žemės – ant kurios mes visi stovim, einam, apvirstam padauginę, o svarbiausia – ir kas visiems bendra – ant kurios sau artimus žmones pradedam ir gimdom, iš kurios pragyvenam... Tai va: motina su tėvu atsidedę stebėjo, kaip ant stojuos ant žemės, tiksliau – ant asloj patiestų kailiniokų, kaip pastovėjęs vėl ant jų sėduos...

Augant mano supratimas apie gimtinę iš nuogirdų ir pastebėjimų buvo toks: ramu ir pastovu, gyvenam staininių arklių krašte, stancijose kraičių skrynios laukia piršlių... Įžengęs į penkioliktuosius metus, staiga pamačiau, kad viskas ne taip: kaip iš dangaus

stebėsime niekuo labai neišsiskiriantį jėimą, bet kai įžengsime vidun...

Akimirką palūkėkime. Mes stovime ties Azamų šventove (*Asamkirche*), kuri dar tiksliau vadinasi šv. Jono Nepomuko bažnyčia. To paties šventojo Nepomuko, kuris puošia Anykščių herbą, to paties Nepomuko, kurio vardas atėjęs iš Čekijos miesto Nepomuko, su kuriuo Anykščiai draugiškai ir vaisingai bendrauja...

Anykštėnams galėtų būti įdomu, kas tie Azamai, išgarsinę šv. Nepomuką, Miuncheną ir savo pačių vardus? Omeny turimi du broliai – Egidas Kvirinas ir Kosmas Damijanas, nors Hanso Georgo Azamo, žinomo vienuolynų tapytojo, šeimoje augo 9 vaikai. Kosmas Damijanas studijavo Romoje, jam didžiulę įtaką padarė garsusis italų architektas Džovanis Lorensas Berninis, šv. Petro aikštės ir ją juosiančios kolonados, žymių bažnyčių projektų autorius. Kaip ir brolis, Egidas Kvirinas taip pat tapo ir architektu, ir skulptorium, ir freskų tapytoju, jam ypač sekėsi kurti dramatiškus fasadus, pavaizduoti akmenyje judesį.

Ir štai įžengiame į šv. Nepomuko bažnyčią...Pirmoji mintis – niekur nieko panašaus neteko matyti, nors aplankyta gausybė bažnyčių Italijoje, Prancūzijoje, kituose kraštuose. Čia tiek fantazijos, tokia lipdinių, freskų, paausutų skulptūrų gausa, kad stovi priblokštas ir galvoji: argi įmanoma dviejų žmonių pastangomis ir lėšomis sukurti tokį prabangų ir drauge įkvėptą pasaulį? Dėmesį patraukia didingas dviejų lygmenų altorius; šviesa į vidų patenka pro ovalo formos langą – visareginčią Apvaizdos akį. Ryški gelsva šviesa ne tiek imituoja, kiek fokusuoja saulę, ir ne tiek fizinę, kiek dvasinę. Ansamblių vainikuoja Gailestingumo sostas, vaizduojantis Viešpatį, laikantį ant rankų nukryžiuotą Kristų...

Paradoksas: ši nuostabi, nepaprastai turtinga bažnyčia buvo sukurta vien tik Egido Kvirino Azamo šeimai. Tačiau greitai garsas apie jos ypatingumą pasiekė ne tik miestelėnų, bet ir miesto valdžios ausis – ir toji įpareigojo talentinguosius brolius atverti šventyklos duris visiems miuncheniečiams, visiems svečiams. Dabar *Asamkirche* – plačiais žinomas vokiečių XVIII amžiaus rokoko šedevras.

nukrito kažkoks tautų kratynys, lyg mongolai, lyg kalmukai, lyg rusai nuo Pavolgio - ir kad pradės šaukti apie laisvę, lygybę! Visa, kas sena, nugriaut - statyt naują pasaulį! Tai buvo dalykai, neįprasti mūsų gyvenamajam ir kultūroj. Sudrožus vokiečių kariaunai, tie laisvės nešėjai galvotrūkčiais išsinešdino iš mūsų krašto. Kol tie ir anie prie Volgos daužėsi tarpusavyje, mes išmokome naujos kultūros: varyti samagoną, taip išmokome, kad užtenka ligi šiai dienai...

Dabar jau 48 metai dairaus Vokietijoje, semiuos vokiečių kultūros, meistrų, tapau, užrašinėju prisiminimus. Nepamirštu ir dabartinės lietuviškos kultūros. Matau, kaip rusiškos markės automobilius pakeitė vakarietiški – ir kaip broliai lietuviai laksto jais kaip išprotėję, vieni kitus daužydami... Kiekvieną vasarą nuo 1991-ųjų atvykdamas į Anykščius, pastebėjau keistą anykštėnų nusiteikimą: niekas niekuo nesidžiaugia, tik vis dejuoja, verkšlen! Net tie, kurie nebežino ką bevalgyti, begerti, važinėja po visą srietą, vairuoja brangias mašinas. Vokietijoje irgi niekas nieko dykai neduoda, reikia būti kietam, kad pasitauptum juodesnei dienai, bet ten žmonės žino, kad kitaip nebus – ir tyliai kiekvienas kaip išmanydamas įgyvendina savo planus, net ir visai nedidelius. O lietuviams visko reikia daug, gerai ir greitai!..

Bet kai sužinojau, kad Anykščiai tapo kurortu, koks mane apėmė pasididžiavimas! Ypač laimingi turės jaustis tie, kurie gims ne kur nors apie Kamajus, o Anykščių kurorte! Žinau, kaip ilgai Anykščiai „sirpo“ šitam statusui. Išauginti visai Lietuvai gražų miestą, kurortą – tai tas pat, kas kūdikį pažadinti ir suformuoti gyvenimui; esant dabartinėms sąlygoms, belieka tikėtis, kad tas kūdikis užaugs normalus, sveikas, stiprus!

Tačiau kurortas – ne reklamos skydas ir ne atvirukas, o kasdieninis darbas, kartais beveik nematomas. Jeigu vien tik lauksim didelių projektų ir dar didesnių pinigų, išeis piš iš to mūsų kurorto! Pirmas žingsnis į kurortą būtų pasiimti dalgius, kaip mes darėm kadaise, ir išsipjauti patvorius, paupius, nes kaip gi mes pasitiksim miesto svečius su dilgynėmis?! Kiekvienas galėtų pagalvoti, kaip pagražinus gamtą apie save, pradžiuginus akį ir širdį.

Tešynys 7 psl.

Mieli skaitytojai!

Jei norite kas mėnesį sulaukti „Pasaulio anykštėno“, paremkite jį! Atkreipiame įmonių, firmų, privačių asmenų dėmesį: reklamokitės mūsų laikraštyje! Jį gauna ne tik visos rajono mokyklos, bibliotekos, kitos kultūros įstaigos, stambesnės verslo įmonės, bet ir anykštėnai, gyvenantys Vilniuje, Kaune, Panevėžyje bei įvairiose užsienio šalyse!

Mūsų rekvizitai: Pasaulio anykštėnų bendrija; asociacijos kodas 154280763, registracijos adresas: LT29111 Anykščiai, J.Biliūno g.23; atsiskaitomoji sąskaita SEB banke (kodas 70440) Nr. LT21 7044 0600 0214 7203.

Ačiū!

Kas jūs, daktare Sivickai?

Buvusio Bogotos mero Antano Mockaus senelis, garsios Kolumbijos skulptorės Nijolės Sivickas tėvas – buvęs Anykščių gydytojas

Rimantas Vanagas

ŠEŠĖLIUOSE SKENDINTIS KAPAS

Tarp daugelio mūsų krašto įžymybių, rodomų svečiams, nėra Anykščių kapinių, stabtelima nebent ties Jono Tvardausko ir Liudo Tarabildos sukurtu Tremtinių kryžiumi. Inventorinis kapinių ir lankytinų kapų aprašas dar laukia savojo kantraus tyrinėtojo. Deja, kol kas neatsirado žmogaus, kuriam būtų parūpę „prakalbinti“ senųjų Anykščių kapinių smėlyje besiilsinčius šviesuolius ir keistuolius, įdomaus likimo anykštėnus. O kai kurie kauburėliai išvis baigia sunykti, nors po jais – oi kokie išgyvenimai ir aistros!..

Antai tik nedaugelis senųjų anykštėnų bepamena pokary mieste dirbusį ginekologą, paskui teismo medicinos ekspertą Antaną Sivicką, dar vadintą Šivicku, šypsena ir geranoriškumu švietusią jo žmoną Elena. Šioji šeima be išlygų nusipelnusi pagarbios atminties: Sivickų dukra Nijolė šiandien – žymi Kolumbijos ir visos Pietų Amerikos skulptorė, vaikaitis Antanas Mockaus – matematikos ir filosofijos daktaras, profesorius, buvęs Kolumbijos universiteto rektorius, Bogotos meras ir kandidatas į šalies prezidentus. Įsivaizduoju, kaip nustebtų tūlas Anykščių svečias, išgirdęs šiuos faktus prie keturių tujų šešėliuose skendinčio Sivickų kapo!

Kaip jau ne kartą yra buvę, ši istorija man prasidėjo nuo kito galo: pirmiau atsidūriau žiauriai tolimame kontinente, Nijolės Sivickas, Antano Mockaus namuose, nei išsiaiškinau, kas gi buvo Anykščiuose palaidoti jų artimieji. Šiuos siūlų galus netikėtai sumezgė buvusi klasės draugė, o dabar vaikų ligų gydytoja Ledina Kaladienė, tiesiog gatvėje pasiūliusi plačiau pasidomėti Sivickų gimine: jos tėvai gerai pažinoję daktarą Sivicką su žmona, o Nijolė kartą jau viešėjusi Anykščiuose... Ir štai aš sėdžiu Bogotoje, keistos

A. ir E. Sivickai prie savo namo Šaltupio gatvėje 1955 m.

architektūros, todėl nežinia kelių aukštų name, o kolumbietiškai staigi ir impulsyvi Nijolė sako:

- Tėvelio istorija buvo baisi. Dar niekam jos nepasakojau.

Pagalvojau: ką gi, menininkai linkę perdėti...

GEROVĖ IR NELAIMĖ - GRETA

Pasak Nijolės, jos tėvelis Antanas Sivickas buvo gimęs 1890 m. Skrebutiško kaime Pasvalio apskrityje, valstiečio šeimoje, metrikuose įrašytas Šivicku. Tačiau valstiečiai juos vadino Šivickais, todėl per krikštą gavo Šivicko pavardę – ir dokumentuose atsirado dvi pavardės.

Tėvo šeimoj buvo 10 žmonių. Tėvelis mokinosi Skrebutiško valsčiaus pradžios mokykloje, mokinosi neblogai, todėl jo tėvai nutarė toliau leisti Antaną į mokslus, kad paskui galėtų būti kunigu. Nuvežė į Mintaujos gimnaziją, ją tėvelis baigė 1911 m., tačiau atsisakė eiti į dvasinę seminariją ir įstojo į universitetą Odesoje, medicinos fakultetą; vertėsi iš pamokų ir tėvų pašalpos. 1915 m. V.1 buvo mobilizuotas į armiją ir atsidūrė fronte. 1918 m. demobilizuotas, įgijo gydytojo laipsnį. 1918 m. rudenį grįžo į Lietuvą. Biržų ir Pasvalio apskrityje užsiėmė privačia gydytojo praktika. 1919 m. kovo mėn. buvo paimtas į Lietuvos kariuomenę, bet netrukus paskirtas epidemijos gydytoju Kėdainių apskrityje. Kai nuvažiavo į Kėdainius, tapo apskrities gydytoju. Čia jam sekėsi labai gerai: užsiiminėjo privačia gydytojo praktika, dirbo vietos ligoninėje. Pasistatė namą...

Dirbo tėvelis labai daug. Turėjo vieną pacientą, vaiką iš turtingos šeimos. Dėl menkiausio susirgimo ar kaprizo šaukdavo ir šaukdavo tėvą, jis turėdavo palikti tikrus ligonius ir eiti pas tą vaiką. Tėvelis dėl to labai pyko, bet nieko negalėjo padaryti. Kentėjo, nes žinojo, kad jo jau laukia paaugstinimas - paskyrimas į Kauną... Tačiau vienąkart paskambino jam, kad ateitų pas vaiką. Tėvelis turėjo eilutę pacientų ir nuėjo tik po to, kai visus priėmė. O kai nuėjo, vaikas jau buvo miręs... Tėvui buvo iškelta byla. Jis prarado darbą, išsikėlė į Raseinius. Išsinuomojo butą pas Jagminus. Kaip apskrities gydytojas buvo paskirtas ir Šiaulių sanatorijos viršininku, uždirbo nemažai, bet... Pradėjo gerti, mama - sirgti...

Kaune gyvenanti pedagogė, istorikė ir redaktorė Elvyra Ražanauskaitė šių eilučių autoriui pasakojo:

„Raseiniuose gyvenau nuo 9 iki 13 metų. Draugavau su Nijole, kartu mokėmės pradžios mokyklos 5-6 skyrių. Namie ji turėjo atskirą kambarį. Daug vakarų praleidom kartu, mane kviesdavo ir prie pietų stalo, vakarienei.

Daktaras (terapeutas) Sivickas buvo su barzdele, man panašus į prezidentą Smetoną. Ramus, elegantiškos išvaizdos, labai

Kėdainių gydytojas. 1925 – 1926 m.

taktiškas – nemačiau, negirdėjau nekultūringesnio žodžio. Dirbo ir ligoninėj, ir namie, turėjo kabinetą. Mama irgi buvo ramaus būdo, niekad nešaukdavo ant vaikų. Tai man krito į akį, nes mano namuose daug kas buvo kitaip...“

Kaunietė gydytoja Marytė Jagminaitė savo ruožtu prisiminė:

„Sivickas buvo ne iš didžiųjų, na, vidutinio ūgio. Sąžiningas, atsidavęs medicinai ir žmonėms. Mokėjo bendrauti ir su suaugusiais, ir su vaikais. Tiesa, buvo kilęs iš ekscentriškos giminės, turėjusios meninių gabumų - iš jos buvo kilęs ir žinomas akvarelistas, nepaprasto likimo žmogus Algirdas Lukštas. Dukters Nijolės talentas, matyt, taip pat slėpėjo genuose. Beje, daktaras labai mylėjo savo jaunėlę dukterį...“

Raseinių laikotarpis Nijolei ir šiandien kelia slogių prisiminimų. Tėvo nelaimė ir depresija nuvarė šeimą į skurdą.

- Gal, - sako, - ta skaudū vaikystės patirtis ir nulėmė, kad aš ir dabar esu labai jautri vargšams? Labai gerai pajautau, kuo skiriasi neturtingas žmogus nuo turtingo, kaip turčiai ir net jų vaikai žemina prasčiau gyvenančius. Todėl esu linkusi skirstyti visuomenę į klases. Net ir čia, Kolumbijoje, labiausiai akis ir širdį drasko kasdien matoma socialinė neteisybė...

KARAS DAR NEPRASIDĖJO, O...

1940-ųjų liepą okupacinė valdžia suėmė Antaną Sivicką. Šeima numanė, kas ir kodėl jį įskundė, bet kas iš to? Nuo tos dienos, kai rusai jį išsivedė, dingo kaip į vandenį.

Nijolė:

- Prisimenu, kaip tėvelis uždarė duris išvedamas rusų. Jis galėjo pabėgti, pasislėpti - buvo tam progų. Bet pasakė: „Kad manęs ieškotų?! Tai jau ne, aš niekam nieko bloga nepadariau, nueisiu pats!“ Net neįsivaizdavo, kad galėtų būti įkalintas, ištremtas taip - be jokios priežasties.

Rusai manė, jog daktaras turtingas, turi daug pinigų. Darė krata, plėšė grindų lentas - nieko nerado, nes nieko ir nebuvo. Tiesa, tėvelis neblogai uždirbo, bet ir mokėjo leisti, ypač gyvendamas Raseiniuose. Ilgokai nežinojom, kur jis.

Apolonija Nistelienė, Kauno architektų senjorų klubo pirmininkė:

Tęsinys 5 psl.

Atkelta iš 4 psl.

- Doktorui Sivickui dingus be žinios, šeima visur jo ieškojo, kreipėsi į visokias instancijas, bet teisybės nerado. Vėliau paaiškėjo, kad jį buvo ištrėmę į Rusijos gilumą be jokio kaltinimo, bylos. Nijolė nežmoniškai mylėjo tėvą, dievino jį. Ir savo sūnui tėvo vardą davė. Vienas anūkas irgi Antanas...

Nijolė:

- Pagaliau gavom tėvelio laišką iš kalėjimo. Iš pradžių jį buvo uždarę Raseiniuose, paskui perkėlė į Kauno IX fortą, iš ten išvežė į Komiją. Laiškas man buvo dvigubai svarbus: pagaliau paaiškėjo, kad tėvelis gyvas, antra - jis leido man piešti!..

Savotiškas jis buvo žmogus. Laukė berniuko, o kai gimiau aš, antra mergaitė, vis tiek auklėjo kaip berniuką. Nuo mažens mokė semti vandenį, šokinėti per virvę - nors ir mažiukė, peršokdavau 120 cm. Parodė, kaip gimsta vaikas, nakčia tyčia vedė į kapines, kad nebijočiau, pratino šaudyti iš medžioklinio šautuvo - nors aš jį vos pakel-davau...

Kartą, nakčia vežimu važiuojant iš ligonio, prie Kėdainių mus užpuolė vilkai, tamsoje mačiau žibančias jų akis...

Kai pabandžiau tapyti, tėvelis labai supyko. Užtat noriai mokė matematikos, pats prigalvodavo visokių uždavinių - gal todėl mokykloje matematika man sekėsi. Norėjo, kad būčiau praktiška, "žemiška". Lyg būtų numatęs, jog kada nors gyvensiu Kolumbijoje...

Tėvelis turėjo gerą iškalbą, sakydavo viešas kalbas. Gal ir mano sūnus Antanas iš jo perėmė šį gabumą?

1940 metais sovietai nacionalizavo mūsų namą Kėdainiuose - kaip „likusį be savininko“. Net keista: paskui nei mama, nei tėvelis niekad jo nebeminėjo; kodėl? Matyt, tėvai vadovavosi sveiku protu: juk nei ašarom, nei skundais nieko nepakeisi - kam veltui graužtis, save kankinti?..

ANYKŠČIAI - PASKUTINIS UOSTAS...

Sivickų šeima liko be maitintojo. Matuizose gyvenanti Zina Viščiūtė-Bujanauskienė:

- Kai Sivicką areštavo, sėdėjo ten su inžinierium Barysu ir trim jo dukrom. Žmona su mergaitėm persikėlė į Panevėžį, dirbo medicinos sesele (kaip ir vyras, buvo baigusi mokslus Rusijoje). Su Nijole mokiausi Panevėžio mergaičių gimnazijoje. Mokytojas Kaminskas, pamatęs mano piešinį, iškart pastebėjo: tai tu pati taip negalėjai, čia tau Nijolė brūkštelėjo!..

Apolonija Nistelienė:

- Būdamas Sibire, Sivickas labai norėjo gauti nors kokį Nijolės piešinį. Viena Barysaitė buvo menininkė, būtų įvertinusi dukros darbą. Deja, susisiekti su saviškiais doktorui nepavyko...

Kas jau kas, o Nijolė trauktis su vokiečiais negalvojo. Bet atsitiko taip, kad į miestą jau žengė sovietų kareiviai, per frontą nepereisi, o iš geležinkelio stoties riedėjo paskutinysis traukinys į Vakarų; tenlink jau buvo susiruošusi jos vyresnioji sesuo. Stryktelėjimas į vagoną buvo impulsyvus ir, kaip atrodė Nijolei, laikinas - na, pavažiuos truputį toliau nuo kulų, o paskui sugrįš. Deja, tas lem-

Paskutinė E.Sivickienės nuotrauka. Anykščiai, 1985 m.

Nuotraukos iš N.Sivickas asmeninio archyvo

tingas žingsnis atėmė iš jos tėvynę ilgiems dešimtmečiams. Tėvynę ir tėvą, kurio jau niekad nebepamatė.

Karas išdraskė šeimą, amžiams.

Dabar Nijolė turi Lietuvos Respublikos Generalinės prokuratūros pažymėjimą apie Antano Sivicko-Šivicko neteisėtą kalinimą. Buvo neteisėtai represuotas - apkaltintas pagal RSFSR BK 58-4 str. („tėvynės išdavimas“...) ir buvo laisvės atėmimo vietoje Komijos respublikoje nuo 1940 m. liepos mėn. 13 d. iki 1948 m. sausio mėn. 13 d. (Net juokinga, kad vienas medikų laikraštis, išspausdinęs trumpą nekrologą gydytojui A.Sivickui, parašė: „1940-1948 metais dirbo gydytoju Komi AtSR“. Išėitų - buvo ten, nes norėjo...)

Antanas Sivickas grįžo į Lietuvą po 8-erių metų. Namas Kėdainiuose atimtas, apsigyveno Anykščiuose...

Pasak Marytės Jagminaitės, tarybinė valdžia Sivickų šeimos nemylėjusi - buvę prieškarinio inteligentai, „buržujai“, dar ištrėmė... Tačiau pradėjęs dirbti Anykščiuose, A.Sivickas greit užsirekomendavęs kaip darbštus, galvotas, ambicingas, teisingas gydytojas. Kartais - gal net per daug...

Miestely žinoma istorija, kaip į žmogžudystę įsivėlęs vieno aukšto pareigūno sūnus. Teismo medicinos ekspertas Sivickas buvęs smarkiai spaudžiamas, kad „užglostytų“ nusikaltimo įrodymus, tačiau daktaras nepasidavęs: buvo, kaip buvo, nieko negaliu pakeist! Ir teismas turėjo nuteisti tą nusikaltėlį.

Anykštėnas, Žvejų gatvės gyventojas Antanas Ivoška:

- Antanas Sivickas su žmona gyveno pas mus 4-5 metus, kol pasistatė savo namą Šaltupio gatvė. Nuomojo 17 kv. metrų kambarį ir verandą, po kurio laiko dar vieną kambarį. Aš buvau siuvėjas, paskui dirbau vyno gamykloj. Kartais pareidavau išgėręs, tai daktaras mane pabardavo, kam geriau tą vyną - jeigu jau gert, geriau degtinė! Per Antanines išmesdavom per čerkutę ir abu, žmonos papjaustydavom mums duonos, lašinių. Užtraukdavom ir „Lietuva mano, brangi tėvynė...“ Apie Sibirą nesipasakojo - tada nebuvo tokios mados. Gyvenom kaip viena šeima, leidom jiems imtis iš mūsų daržo ko nori - bulvių, morkų, svogūnų. Jis vis dirbdavo, skaitydavo, o aš „Moskvičium“ kartais

nusiveždavau žmonas pagrybaut, juokdavomės: mūsų grybai - tavo butelys! Suprato juokus...

Draugavom su Sivickais ir tada, kai jie jau atšventė įkurtuves Šaltupio gatvėj, buvom jose, kai kurie svečiai iš Panevėžio tada nakvojo pas mus. Prie to namo, sukalto iš lentų, daugiausia dirbo kaimynas Jonas Velbusas... Tą dieną, kai degė Anykščių bažnyčios bokštas (ar ne 1955 metais?), aš su reikalais buvau Andrionišky. Staiga - važiuok į Anykščius! Aš ir atvažiauvau, o ten pilna žmonių, susijaudinę kunigai, gaisrinės žarnos skersai gatvės - aš ant vienos ir užvažiauvau. Pripuolė milicininkas, pradėjo rekt, o aš, matyt, buvau įraudęs: aha, dar girtas!.. Nutempė mane pas ekspertą, nustatyt girtumo. Sivickas pamatė mane ir sako:

- Pereisi tiesiai per grindų lentą?

Aš viens du - nuėjau tiesiausiai. Sivickas ir sako milicininkui:

- Matot? Gal trupučiuką ir išmetęs, bet negirtas!

Ir milicija turėjo mane paleist...

Geri buvo žmonės, man kaip tėvai.

Tęsinys kitame numeryje

Sivickų kapas senosiose Anykščių kapinėse.

Autoriaus nuotrauka

VARDAI IR DATOS

RUGSĖJIS

2 d. Sukanka 80 metų, kai Bajorų k., Svėdasų sen., gimė **Donatas ŠILINIS**, pedagogas, dailininkas, literatas. Parengė, išleido ir iliustravo knygas „Sutemų oazės“, „Nakties piligrimai“, „Mėlyni paukščiai“, kurias pats.

3 d. Sukanka 70 metų, kai Skiemonyse (Anykščių r.) gimė akių gydytojas, medicinos daktaras **Kęstutis SUKAREVIČIUS**. Baigė Skiemonių vidurinę mokyklą, Vilniaus universiteto Medicinos fakultetą. Nuo 1965 m. iki šiol dirba mokslinį ir pedagoginį darbą. Parašė (su kitais autoriais) vadovėlį „Akių ligos“ (1992 m.).

6 d. Prieš 60 metų Vilniuje gimė pedagogė, Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo Akto signatarė **Irena ANDRUKAITIENĖ**. Vilniaus universitete įgijo filologės, lietuvių kalbos ir literatūros dėstytojos specialybę. Dalyvavo Sąjūdžio veikloje, Lietuvos Atkuriamojo Seimo deputatė. Anykščių A. Vienuolio gimnazijos direktorė. Kartu su kitais autoriais išleido pedagoginės patirties knygą „Pedagoginės psichologijos etudai“ (1997). Apdovanota Lietuvos Nepriklausomybės medaliu.

8 d. Sukanka 60 metų, kai Anykščiuose gimė inžinierius **Vidas LAGŪNAS**. 1966 m. baigė J. Biliūno vidurinę mokyklą, 1971 m. – Kauno Politechnikos instituto Mašinų gamybos technologijos fakultetą. Nuo 1973 m. dirbo gamykloje „Anykščių vynas“ vyriausiuoju mechaniku, vyriausiuoju inžinierium, užėmė kitas atsakingas pareigas. Šiuo metu – AB „Anykščių vynas“ gamybos vadovas.

9 d. Sukanka 125 metai, kai Šlavėnų k., Anykščių sen., gimė **Ona BRAZAUSKAITĖ-MAŠIOTIENĖ**, pedagogė, visuomenininkė.

10 d. Sukanka 50 metų, kai Paežerio kaime (Raseinių r.) gimė miškininkas **Sigitas KINDERIS**. Nuo 1987 m. gyvena Anykščiuose ir vadovauja Anykščių miškų urėdijai, yra Pasaulio anykštėnų bendrijos Anykščių kolegijos narys.

13 d. Prieš 100 metų Repšėnų k., Kavarsko sen., gimė **Aleksandras ŠEŠTOKAS**, agronomas. 1930 metais išvyko į Vokietiją, vėliau Bonos universitete apsigynė agronomijos daktaro disertaciją. Persikėlęs į JAV, Čikagoje įsitraukė į Lietuvos agronomų sąjungos veiklą. Apdovanotas LDK Gedimino V laipsnio ordinu. Mirė 1979 Čikagoje.

16 d. Sukanka 85 metai, kai Elmininkų k., Anykščių sen., gimė **Juozas BULOTAS**, agronomas. Baigęs Žemės ūkio akademiją, dirbo Žemdirbystės instituto Vokės filiale. Parašė knygų, monografijų, vadovėlių. Apdovanotas Lietuvos valstybine premija, Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (2001). Mirė 2001 m. Vilniuje.

18 d. Prieš 80 metų Šlapiasilio k., Svėdasų sen., gimė **Janina MATIUKAITĖ-PIPIRIENĖ**, literatė, Lietuvos aklių ir silpnaregių sąjungos narė. Išleido poezijos knygelių vaikams „Kiškio slidės“, „Monikos mokyklėlė“, „Metų laikai“.

19 d. Sukanka 110 metų, kai Bačėminkų k., Troškūnų sen., gimė žurnalistas **Jonas DAGELIS**. Baigė Kauno gimnaziją, Dotnuvos žemės ūkio technikumą miškininkystės skyrių, išklausė Kauno Vytauto Didžiojo universiteto filosofijos kursą. Dirbo „Ūkininko“ redakcijoje, dalyvavo ateitininkų, Ūkininkų sąjungos, Lietuvių vyrų katalikų veikloje. Bendradarbiavo „Laisvėje“, „Ryte“, „XX amžiuje“, satyriniame leidinyje „Ya“. 1941 m. išvežtas į Sibirą, tolesnis likimas nežinomas.

30 d. 85 metai, kai Anykščiuose gimė **Emilija VASILJEVAITĖ-KAROSIENĖ**, literatė, visuomenininkė. Baigė Anykščių gimnaziją. 1944 m. pasitraukė į Vakarų, vėliau į Kanadą. Aktyviai dalyvauja lietuvių bendruomenės veikloje. Parašė ir Lietuvoje išleido atsiminimų knygas „Gyvenimas keliose šalyse ir žemynuose: memuarai“, „Karo audrų sukūryje“.

Sugrįžtanti baltu šešėliu

Vygandas Račkaitis

Iš Šlavėnų dvaro šeiminkų Jadvygos ir Gustavo Brazauskų palikuonių labiausiai giminės vardą garsino moteriškoji linija – duklė Ona, anūkės Vanda ir Elena, tapusios visoje Lietuvoje žinomomis visuomenės, kultūros veikėjomis, mokslininkėmis. Žymūs žmonės buvo ir Šlavėnų dvaro svečiai – rašytojai, dailininkai, valdininkai, politikai. Šlavėnuose lankėsi ir Lietuvos prezidentas Antanas Smetona, įteikė Onai Brazauskaitei III laipsnio Gedimino ordiną.

Ona Brazauskaitė gimė prieš 125 – erius metus. Baigusi Kauno mergaičių gimnaziją, ji išvyko į Maskvą, kur lankė prie universiteto veikiančius aukštesniuosius kursus, fizikos matematikos fakulteto gamtos skyrių, ėmė aktyviai dalyvauti Maskvos lietuvių studentų draugijos veikloje. Maskvoje susipažino su taip pat aktyviu visuomenininku, būsimuoju savo vyru Jonu Mašiotu, jaunesniuoju pedagogo ir rašytojo Prano Mašiotio broliu. Grįžęs į Lietuvą jis įsteigė Lietuvos technikų draugiją, ėjo atsakingas pareigas Valstybės kontrolėje, vienu tarpu buvo Valskybės kontrolės ir Krašto apsaugos departamentų direktorius.

Baigusi mokslus, grįžusi į Lietuvą, Ona Brazauskaitė – Mašiotienė keletą metų mokytojavo, Vilniuje įsteigė mergaičių gimnaziją ir vakarinius kursus suaugusiems, tačiau vėliau daugiausia savo energijos ir proto galių ji skyrė moterų reikalams, šiai veiklai atidavė keletą dešimtmečių. Dar 1905 m. Ona Brazauskaitė buvo viena iš Lietuvos moterų susivienijimo pradininkių, kaip moterų atstovė dalyvavo Didžiajame Vilniaus seime. Ji buvo ir tarp 1907 m. Kaune vykusių pirmojo moterų suvažiavimo iniciatorių. Paskui Ona Brazauskaitė – Mašiotienė atstovaudavo Lietuvos moterims įvairiuose tarptautiniuose suvažiavimuose, dalyvavo Vytauto Didžiojo komitete, „Pieno lašo“ draugijos, „Moterų seklyčios“ bei kitų organizacijų darbe. Kauno radiofone redagavo ir vedė radijo laikraštį „Namai ir moteris“, bendradarbiavo „Lietuvos žiniuose“, „Lietuvos aide“, „Santaroje“, „Moteryje ir pasaulyje“ bei kituose leidiniuose.

Onos Brazauskaitės – Mašiotienės aktyvi visuomeninė veikla nutrūko tais lemtingais 1940 metais. Po slogių sovietų ir vokiečių okupacijų dar šurpesnis buvo nepriklausomybės netekusioje Lietuvoje pokario laikotarpis. Nors besitraukianti į Vakarų dukra kalbino tėvus važiuoti kartu, bet Mašiotai nusprendė likti Lietuvoje. Kaune išvaryti iš savo namų kurį laiką Mašiotai glaudėsi Šlavėnų dvare, taip pat atiduotame „visaliaudinei nuosavybei“. Vis dėl to dar ten buvo paliktas kampelis ir tikriesiems šeiminkams.

Ona Mašiotienė apie 1932 - 1934 m.

Fragmentas nuotraukos, saugomos A. Barausko ir A. Vienuolio-Žukausko memorialinio muziejaus fonduose.

Palaužtas taip susiklosčiusių permainų, neištvėręs sunkių gyvenimo sąlygų Jonas Mašiotas mirė 1947 metais. Likusi Viena Ona Brazauskaitė – Mašiotienė dar bandė verstis žemės ūkiu, laikė karvę, kiaules, bet šis darbas buvo ne jos jėgoms. Seko ir jos sveikata.

Apie tuos varganus Onos Brazauskaitės paskutiniuosius gyvenimo metus nerašoma enciklopedijose, žinyuose, apie tai liudijo prieš keliolika metų kalbinta Šlavėnų senbuvė, devintą dešimtį bebaigianti Domicelė Vėžytė.

- Graudu būdavo žiūrėti į Mašiotienę, atrodė ji kaip tikra kaimo varguolė. Visai blogai jai buvo, kai atgulė ant patalo, - pasakojo Domicelė. - Tekdavo vargšelei ir pabadauti. Žmonės atkišdavo jai kokį kąsnelį, nunešdavau valgyti ir aš, bet mes visi tada sunkiai vertėmis, pusbadžiu gyvenome... Liūdnai ji baigė savo gyvenimą...

1949 metų rudenį Ona Brazauskaitė prašė Povilą Paulauską pakinkyti arklius ir nuvežti ją į Kauną pas dukterėčias. Nujausdama artėjančią mirtį ji norėjo, kad būtų palaidota šalia savo vyro Petrašiūnų kapinėse. Tų pačių metų gruodžio mėnesio pabaigoje Ona Brazauskaitė-Mašiotienė mirė.

Šlavėnų dvare liko jos biblioteka, daug knygų, rankraščių, laiškų. Pasak Domicelės Vėžytės, tas knygas, raštus dvaro įnamiai degino arba išvertė į kiemą, paskui visą rudenį vėjas nešiojo popieriaus lapus po kaimą...

Dar senolė Domicelė pasakojo, jog ji kartais naktimis matydavusi po dvaro kiemą ir Šlavės pakrantėmis vaikstančią Oną Brazauskaitę, tamsoje pavirstančią baltu šešėliu ir išnykstančią... Tuo pasakojimu aš nebuvau linkęs tikėti. Bet tada pagalvojau ir dabar manau, kad mūsų tėviškėnės Onos Brazauskaitės – Mašiotienės atminimas turėtų grįžti ne vien baltu šešėliu - jos veikla verta atidesnio, išsamesnio kultūros istorikų dėmesio.

Laikraštį remia

Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas
prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės

Nuo ko prasideda kurortas?..

Atkelta iš 3 psl.

Mano akis užkliūna ne tik už tirštai prižėlusios upės, neprižiūrimų pakrančių, priemiesčio miškelių ir griovių, bet ir už šiferiu dengtų stogų stogelių, niekaip nesiderinančių prie kurorto vaizdo. Negražu, nesveika, pilka... Kol bankai sukaupta kapitalą, kol kas susigraibys ar panorės, iniciatyvos turėtų imtis pati miesto savivaldybė – tegu sugalvoja, kaip žmonėms lengvatinėmis sąlygomis apdengus savo būstus švediška danga. Jeigu gaunam pinigų šventėms ir visokiems laikiniams projektams, kodėl nepasirūpinus kasdieniu žmonių gyvenimu, tiek viduj, tiek išorėj? Normalioj visuomenėj, kur viskas gerai sureguliuota, neturi likti vietos pilkoms dėmėms, šiukšlėms ir gatvėms be šaligatvių...

Vokiečiai apgalvoja viską. Prie kopūstų laukų, kur sunkiau prieinamos vietos, specialiai palieka nešienaujamų plotų peteliškėms. Praverčia tada ir dilgėlės! Naudingos, pasirodo, gali būt ir varnalėšos – prieš išrandant tualetinį popierių, jos taip pat pasitar-naudavo kultūrai... Bevystant Anykščių kurortą, galimas daiktas, teks sukultūrinti miesto Paliūnes - ir ką tada darysim, nebetekę didžiausių varnalėšų? Teks statyti ženklą, nurodantį turistams, kur tos varnalėšos ir pakrūmės, nes kaip kitaip jie nubėgs, sakykim, iš Janydžių iki būdelių miesto centre, neprivarę kelnių?..

Bronislavas Pajarskas. Kopyčia „iš mano galvos“.

Buvo gera, šviesu – nors verk!..

Atkelta iš 2 psl.

prisimena dabar E.Cimbalistas. - Po mitingo jau kitaip bendrauti su sąjūdiečiais pradėjo ir rajono valdžia. Gal valdžia pajuto, kad jos „dienos suskaičiuotos“, gal pagaliau suprato, kad Sąjūdis - ne grupelė „išsišokėlių“, bet tvirta jėga, kurią palaiko tauta... Nors po mitingo kandžios kritikos negailėjo rajono laikraštis „Kolektyvinis darbas“, susilaukdavome ir visokių grasinimų, užgauliojimų, tačiau širdyje buvo gera, jaučiant, kad artėja išsilaisvinimo metas...“

Po to sąjūdiečiai organizavo dar ne vieną prasmingą renginį, dabar jau tapusį krašto istorija. Juose visuomet galėjai matyti ir Edmundą Cimbalistą. Už tokią veiklą ir jis, ir kiti anykštėnai buvo įtraukti į „juoduosius sąrašus“. Prasidėjus pučui

SSRS ir jo atgarsiams pasiekus Lietuvą, tuoj atkuto, iš „pogrindžio“ pradėjo kelti galvas ir visokie Anykščių krašto „veikėjai“. E.Cimbalistas tuo metu darbavosi Anykščiuose valstybės kontrolieriumi, o Laisvės ir Nepriklausomybės priešų pirmoji užduotis buvo sunaikinti Atgimimo šauklus... Laimė, viskas baigėsi greitai ir laimingai, be kraujo praliejimo.

Edmundas turi išsaugojęs mėlynais viršeliais sąsiuvinį. Į jį užsirašinėjo tiek Sąjūdžio draugų, tiek priešų mintis, atskiras pokalbių frazes, nuomonių nuotrupas. Vartant šiuos užrašus, atgimsta daug įdomių dalykų: to meto žmonių nuotikos, lūkesčiai, abejonės, charakterio bruožai. Pasak Edmundo, tuos užrašus dar ne metas paviešinti.

Sąjūdiečiai prieš dvi dešimtis metų

suvienijo stiprią savo dvasia tautą, atsi-kratė sovietinės okupacijos, nuvedė demokratijos ir išsilaisvinimo keliu. Deja, ankstesnį patriotinį nusiteikimą, taurų idealizmą, dvasines vertybes vis akivaizdžiau užgožia pinigai, besaikis valdžios troškimas. O kai šitaip, nėra ko stebėtis, kad Lietuvoje gilėja ekonominė krizė, kyla infliacijos lygis, kad dabar pas mus „yra taip, kaip yra“...

Iki šiol spintoje Edmundas tebesaugo ir kitą brangią relikviją - trijų Lietuvos tautinės vėliavos spalvų juostelę, išaustą ir padovanotą jam vienos Sąjūdžio rėmėjos. Tą juostelę jis ryšėjo rugsėjo mitinge ir kituose Sąjūdžio renginiuose. Kaip tvirtino pašnekovas, šią miniatiūrinę trispalvę jis mielai pasirištų, jeigu vėl ateitų „geresni laikai“. Tai būtų tuomet, jeigu vėl užgimtų naujas, antrasis Sąjūdis. O tokio Sąjūdžio idėja jau „plevena“, ir jis būtų kaip gryno vandens, gryno oro gurkšnis!

SPALIO RENGINIAI

Anykščių Kultūros centras

1 d. Projektas „Didžiukis savo rudenėjančia branda“, skirtas tarptautinei Pagyvenusių žmonių dienai: **15 val.** Aknystų pensionate; **17 val.** AKC Svėdasų skyriuje.

3 d. 14 val. Šventinis koncertas, skirtas tarptautinei Mokytojo dienai.

7 d. 11 val. Vilniaus „Raganiukės“ teatro spektaklis „Nykštukas ir Infantė“.

17 d. 18 val. kūrybinio sezono pradžios koncertas „Mes vėl kartu“.

21 d. 18 val. Klaipėdos dramos teatro spektaklis-komedija „Laisvoji pora“.

28 d. Žemdirbių dienos šventiniai renginiai AKC Debeikių skyriuje.

L. ir S. Didžiulių viešoji biblioteka

Salėje - grafikės L. Uzdraitės lino raižinių paroda „Anykščių šileliui - 150“.

Takeliu į Knygos šventę „Prakalbinkim keliaujančią knygėlę“. Skaitymai pradinukams: **6 d.** A.Baranausko vid. mokykloje; **8 d.** J.Biliūno ir A.Vienušio gimnazijoje; **9 d.** Aulelių globos namuose.

10 d. Po Knygos šventės „Aukso bokštuose ruduo“ ženklų: **10.30 val.** Vaikų literatūros skyriuje - baigiamoji skaitymų sueiga „Būk pasveikinta, knygele!“; **11 val.** Kopyčioje Panevėžio „Meno“ teatro spektaklis vaikams „Eilėrašteliai iš pašto dėžutės“; **14 val.** Kopyčioje literatūrinis koliažas rašytojo R. Vanago jubiliejaus ir prozos rinkinio „Visi nuo Šventosios“ pristatymo proga. Svečiuose: Lietuvos rašytojų sąjungos pirmininkas J. Liniauskas, kritikas A. Guščius; aktoriai T. Razmislavičiūtė, V. Jevsejevas. Ištraukos iš pjesės „Taraldis prisikėlė“ (rež. V. Germanavičius).

15 val. Aulelių vaikų globos namuose Panevėžio „Meno“ teatro spektaklis

„Eilėrašteliai iš pašto dėžutės“.

17 d. 16 val. Salėje - P. Barkovskio knygos „Lizdų ardytojas“ pristatymas.

23 d. Traupio Šv. Martyno vaikų sodyboje susitikimas su rašytoja G. Adomaityte. Kūrybą skaitys aktorė V. Mickevičiūtė.

23 d. Vaikų literatūros skyriuje susitikimas su rašytoja G. Adomaityte „Iš sparnuotų sapnų karalystės“

24 d. 11 val. Šovenių kaime S. Daukanto „Žemaičių pasakos“ skaitymai.

25 d. 11 val. Salėje susitikimas su parodos „Anykščių šileliui - 150“ autore L. Uzdraite.

Anykščių kopyčia

28 d. 17.30 val. A. Daujoto tapybos darbų parodos atidarymas (paroda veiks iki lapkričio 27 d). Koncertuos Muzikos akademijos studentai, tarp jų - anykštėnas T. Tuskenis.

Vaižgantas ir katytė

Lietuvos Rašytojų sąjunga ir Lietuvos Žurnalistų sąjunga drauge kasmet teikia Juozo Tumo-Vaižganto premiją „už grožinės literatūros ir publicistikos dermę“ (rašytojas gimęs 1869 m. rugsėjo 20 dieną). Šįmet ją įvertinta žinomos gydytojos, publicistės Filomenos Taunytės knyga „Kiek sveria siela“. Minėdami iškilus savo krašto sūnaus - kunigo, rašytojo, visuomenės veikėjo ir dar daugeliu požiūrių spalvingos asmenybės – gimtadienį, skaitytojų dėmesiui siūlome Vaižganto laišką savo sesers Severijos dukters Bronės Mėginaitės vaikučiams, gyvenusiems Paryžiuje (tėtis Petras Klimas, Anykščių krašto „žentas“, buvo Nepriklausomybės Akto signataras, vienas žymiausių tarpukario Lietuvos diplomatų, nuo 1925 m. Lietuvos nepaprastasis pasiuntinys, įgaliotasis ministras Prancūzijoje). Mums įdomi ir netgi aktuali pasirodė motyvacija, kuria Vaižgantas daugiau nei prieš 70 metų iškėlė gyvenimo Lietuvos kaime pranašumus palyginti su Europos sostine tituluojamu Paryžium...

Kaunas, 1933 m. bal. 11 d.

Eglute, Petriukai! Aš, rodos, jau esu Tau, Egle, rašęs, kad Tu, gimus-augus ankštame žmonių skruzdėlyne, Paryžiuje, tebūsi pusžmogis, jei augdama, bent vasaros metu, kai išvažiuojate kur toli nuo miesto, neatsisiversi į kitą šoną; ne vienu kuriuo papročiu, bet visu visu gyvenimu.

Mieste žmonės gyvena, kaip pelės urvuose. Miega-miega ilgą miegą, bent 10 valandų, kol kurs skambalas nepažadina. Tada šoka - bėga į kitą urvą dirbtų: vieni, kur tarnyba reikalauja, kiti, kur mokykla, t. ir t. O džiaugsmą duoda vėl kurio dirbtinai apšviestas urvelis.

Kurie miestelėno džiaugsmas? Gatvė ir pats sau. Pasipuošia mergelė, kaip aguona, ir mano, kad visi turi ja džiaugtis, o ji - niekuo. Žiūrėti vien į save - tai lygu azijatų dievaičiui: atsisėdo, įsižiūrėjo į savo bambą ir galvoja, o matyti jam niekas nerūpi.

Ne, Eglute! Patys sau mes ne džiaugsmas. Ačiū Dievuliui už sveikatą, o daugiau nieko. Save praturtinti iš savęs negalima - tai būtų pilstymas vandens tame pat šulinėly. Turto ieškoma šalia savęs ir jis susinešamas į save.

Didžiausis žmogaus turtas, kurio jis nemokamai gali abiem rieškučiom semtis, tai gamta, mūsų pasaulis. Turtu vadinu ir džiaugsmą. Kokia mizerija, kai miestelėnas sau džiaugsmo tesieško kur *bon marche*, kai to džiaugsmo neišsemiami šaltiniai gamtoje.

Kūrybos ir dailės mokyklos moksleivių Dagnės Baniukštytės ir Indrės Jankauskaitės piešiniai

Reikia kaimo, kad jis užpildytų miesto tuštumą, ne antraip; kaimo, kurs parodoms, kaip bet kuris gyvis atsiranda, ką veikia ir kaip pasišalina.

Imkime katytę. Viliūgė - nešvaruolė, o štai kurį rytą randu jos guolyje - anderėlėje penkis pavestus jos vaikučius. Kaip gražiai pradžiunga visų veidai - vyresniųjų, senesniųjų, o tų vaikagalių nė nuvaryti nebegali. Visi nušvitę klykauja ir sutūpę aplink anderėlę tik juokias, tik juokias. Jie pitpilni džiaugsmo ir nebesišino, kaip katėi - močiai beatsidėkoti už tokį gražumėlį. Vieni glosto mažiukus gyvulėlius, o tie dar tiek teišmano, kad valgyti norisi, ir kruta juda ieškodami motinos papo pienelio pačiulpti. Kiti vaikai bėga į savo mamą ir įtikinamai reikalauja katytei - mamytei bliūdžiuko pieno, kad turėtų iš ko tokią gausią šeimynėlę pamaitinti.

Žiūrėk, koks katytės - motinos majestotas. Kaip ji jaučia, kad dabar, turėdama vaikučių, ji pirmoji persona (asmuo) visuose namuose. Ji tik tvarko, tik prausia savo mažiukus, visaip juos apvartydama. Nepavydi nė vaikučiams, kai ir jie švelniais savo delneliais glosto švelnius kačiukų kailėlius, minkštus pilvelius. O kačiukai dar akli, dar juokingiau kraipo savo snukelius, kaip tikras aklas - neregys, stengdamasis apsieiti be to būtinojo organo, akelių.

- Julyt, - klausia mažesnis Vytukas. - Jie gi mažiukai, o kodėl jie tokie švarutėlaičiai? Net ir aplink juos visur sausa.

- Gi žiūrėk: katė - močia tiek ir teturi darbo, visus aplaižydama. Savas liežuvis jai praustuvėlis ir vystyklai, kol vaikučiai patys sesės pasišalinti.

- Julyte, koks gražumėlis kačiukų liežuvelių! Raudoni, kaip rožės lapeliai. - Ir Vytukas pridėjo savo pirštelį vienam prie snukučio. Kačiukas palaižė jį, o Vytukas prapliupo juoku, neapsakomu pasigėrėjimu.

Visai neilgai tetruko laikas kačiukams akliems būti: jie praregėjo ir ėmė patys žaisti - kepėstuoti. Atvirs aukštynelkas ir visaip pina savo keturias kojeles. Į tą darbą įsimaišo Vytukas. Jis kyštelėjo savo pirštelį, ir jo visom keturiom nusitvėrė gyvuliukas: tačiau neįdrėskė aštriais, kaip adatos, savo nageliais. Dar siekė kąsti, bet taip pat ne-

įkando. Vytukas klykauja ir ilgai ilgai nenori savo rankiotės atimti - tiek jam gera, kai meilinas prie jos švelnutis gyvulėlis.

Antai, kačiukai jau pabėgioja. Vėl nauja pramoga. Žmonių vaikai nemoka taip sutartinai žmoniškai žaisti, kaip kačiukai kačiokiškai. Mes tuoj susipykdam, net susimušam. Ar ką panašaus regėjai kačiukų buityje? Jie žaidžia trise. O kur dar du? Pasisuko piktoji Alė tarnaitė, ir dviejų nebeliko. Girdi, neišžindys tokio būrio. Nieko nesakė nė katė - motina: ji nedaug temoka aritmetikos - tesumeta iki trijų. Atimk iš jos trečią, jau ji pasizges, ims šaukti, ieškoti, ilgai nenurims. Galop, nurims.

Trys likę tuojau pariebėjo, dabar tokie rubuiliai ir stiprūs. Kad genas kits kitą, tai kaip žebenkštės: tik dulkėt dulkėt. Su vaikais dabar kačiukai, kaip broliukai. Be ceremonijų kabinas kojinių, kelinaičių, švarkelio, kol įlipa į pat viršūnę, Vytukui ar Julytei ant pat petelių ar rankelių - dabar tu su jais žaisk. Ir vaikai, apvartydami juos aukštynelkus, kutena jiems pilvelius, kad gintųsi. Kačiukai apsimeta besiginą, bet jiems patiems gera. Vaikai klykauja; matos, kad ir kačiukai norėtų paklykauti; jie išsižioję, dančiukai, kaip ylytės, liežuvelis raudonas ir taip gražiai lūpelėmis garniruotas (apvedžiotas), kad negali atsižiūrėti.

Vienų kačiukų vaikams pramogos kone pusei metų, kol jie katras sau išsiskirsto, sudarydami savas šeimas.

Eglute! Ar tau Paryžius yra davęs bent vieno tokio stipraus ir ilgo džiaugsmo, kaip tasai mano gamtos padarėlis - katytė su savo vaikučiais?

Eglute! Aš seniai esu pasiryžęs, kai tu imsi augti, rašyti tokių gražumėlių, kurie įbrangina mūsų Tėvynę Lietuvėlę. Dabar Raudonojo Kryžiaus jaunimas, kuris leidžia savo laikraštį „Žiburėlis“, kurį Tau užsakaiu, užsimetė, kad jiems bendradarbiaučiau. Tai manau sau: imsiu ir Eglutei laiškus paskelbsiu viešai. Dabar nuo 5n. ieškok sau adresuojamų laiškų.

Dar syki Tau ir Petriukui Alleluja.

Jūsų kun. Juozas, senelis

(Iš knygos VAIŽGANTAS. Laiškai Klimams. Vilnius, 1998)

Redakcijos pastaba: tai buvo paskutinis Vaižganto laiškas į Paryžių...